

ZEĎ ZÁKONA?

Martin Cibulka

Mnozí křesťané jsou přesvědčeni o tom, že v listu Efezským je Ježíš opěvován jako ten, kdo zbořil zeď zákona,¹ „a to v jeho funkci jakožto souboru ustanovení a předpisů ... oddělujících křesťany z židů od křesťanů, kteří byli původně pohany“.² V listu Efezským totiž čteme: „V něm je náš mír, on dvojí spojil v jedno, když zbořil zeď, která rozděluje a působí svár. Svou obětí odstranil zákon ustanovení a předpisů, aby z těch dvou, z žida i pohana, stvořil jednoho nového člověka, a tak nastolil mír. Oba dva usmířil s Bohem v jednom těle, na kříži usmrtil jejich nepřátelství. Přišel a zvěstoval mír, mír vám, kteří jste dalecí, i těm, kteří jsou blízcí. A tak v něm smíme obojí, židé i pohané, v jednotě Ducha stanout před Otcem.“ (Efezským 2:14-18, Český ekumenický překlad) Je však onou zdí, která rozděluje a působí svár, opravdu zákon?

V řecké předloze výše uvedené části listu Efezským je oním slovem, které je překládáno jako „zeď“, řecké podstatné jméno FRAGMOS (φραγμος). To může mít tyto významy: *ohrada, ucpání, plot, zeď, opevnění, záseky*.³ V rámci židovství byly takovéto oddělující přepážky vybudovány na nejrůznějších místech.

Ve spisku PIRKEJ AVOT (פְּרָקֵי אָבוֹת, Výroky otců), jenž je součástí Talmudu (TALMUD, תַּלְמוּד, doslova „učení, studium“, ústní podání, jež zapsali židovští učenci 2. až 6. století občanského letopočtu), se můžeme setkat s výrazem SEJAG LA-TORA (שֵׁיַג לַתּוֹרָה, „plot vůkol Zákona“) coby obrazného označení pro snahu, kterou rabíni vynakládají na to, aby jednotlivé MICVOT (מִצְוָה, příkázání) Tóry (TORA, תּוֹרָה, doslova „řád, učení, ukazatel, zákon, souhrn pravidel“, výraz zahrnuje jak psanou Tóru v podobě Pěti knih Mojžíšových, případně též ostatních spisů hebrejské Bible, tak ústní Tóru v podobě nejrůznějších vysvětlení k psané Tóře, jež byla od dob Mojžíše předávána z pokolení na pokolení) záměrně vykládali přísněji a zabránili tak tomu, aby ze strany věřících docházelo k jejich porušování nebo zanedbávání. O onom opatření v podobě plotu k Tóře čteme: „Moše přijal Zákon na Sinaji a předal ho Jozue, Jozue stařešinům a ti zase prorokům, proroci ho předali členům Velkého shromáždění a ti vyslovili tři pravidla: *buďte prozíraví v soudu, pozůstavte dostatek žáků a učiňte plot vůkol Zákona*.“⁴ Tímto plotem jsou v současné době veškerá platná rabínská ustanovení. Bývalý vrchní pražský rabin, Gustav Sicher (1880–1960), toto úsilí popsal takto: „Židovství, které zůstalo tóře věrno, obepínalo bibli stále těsněji a věrněji výkladem tzv. ústního podání; obehnalo je hradbou svého literárního kolosu, talmudu, a to dvojím jeho výkladem, totiž zákonným, tzv. halachou, a výpravným, tzv. agadou.“⁵

S jiným druhem oddělující přepážky je možné se setkat v synagógách. Běžnou součástí synagóg totiž byla a v těch nejpravověrnějších synagógách dosud i nadále je tzv. MECHICA (מַחֲצִיטָה, doslova „rozdělení, rozčlenění“), která odděluje prostor pro muže od prostoru pro ženy. V minulosti byly takovéto oddělující stavby nedílnou součástí prostranství jeruzalémského Chrámu. Židovský dějepisec Josefus Flavius (37/38–100) popisuje, že tam „bylo pro ženy zdí ohrazeno zvláštní místo pro bohoslužbu“ a nebylo jim „dovoleno překročit ohrazení, které je oddělovalo“.⁶ Kromě toho v místech, kde se přecházelo z méně posvátné do více posvátné části chrámového prostranství, stály sloupy s nápisy, které upozorňovaly na zákon čistoty a tedy na zákaz vstupu těm, kdo jsou obřadně nečistí, nebo těm, kdo jsou neobřezaní či jinak nezpůsobiví.⁷ V Chrámu byly rovněž vyhrazeny prostory, jež byly určeny výhradně pro členy

¹ SLÁMA, P. *Tanu rabanan. Antologie rabínské literatury*. Praha: Vyšehrad, 2010. ISBN 978-80-7021-722-1. S. 95.

² POKORNÝ, P. *List Efezským*. Praha: Centrum biblických studií, 2006. S. 42.

³ PRACH, V. *Řecko-český slovník*. Praha: Scriptorium, 1993. ISBN 80-85528-22-3. S. 559.

⁴ Pirkej Avot 1/1, viz <http://www.chewra.com/keshetnew/kweb/kategorie.aspx?kid=135>.

⁵ SICHER, G. *Volte život. Sborník z prací a úvah dr. Gustava Sichra*. Praha: Rada židovských náboženských obcí, 1975. S. 12.

⁶ FLAVIUS, I. *Válka židovská. II. díl (Zkáza Jeruzaléma)*. Praha: Academia, 2004. ISBN 80-200-1173-0. S. 110-111 (kniha X., kapitola 5.).

⁷ Viz 4. Mojžíšova (Numeri) 5:2-3; 19:13; 5. Mojžíšova (Deuteronomium) 23:2-4; Izajáš 52:1; Ezechiel 44:7-9.

kněžské třídy. Samotná psaná Tóra totiž výslovně určuje a nařizuje, kdo a za jakých okolností smí a kdo nesmí vstupovat do té či oné části Chrámu. Například do nejsvatější části svatostánku, kde byla uschována schránka smlouvy, směl vstupovat pouze velekněz, a to za splnění zvláštních podmínek pouze jednou do roka o svátku JOM KIPUR (יום כיפור, Dne smíření).⁸ Tato nejsvatější místnost byla od ostatní části svatostánku oddělena závěsem, kterému se říkalo PAROCHET HA-MASACH (פְּרֹכֶת הַמִּסָּח, doslova „závěs zamezující“).⁹

Hebrejští proroci ovšem poukazovali na daleko závažnější záležitost, která rovněž působila jako oddělující přepážka. JEŠA‘JAHU (יְשַׁעְיָהוּ, „Vysvobozuje Hospodin“, Izajáš) například napsal: **„Jsou to právě vaše nepravosti, co vás odděluje od vašeho Boha, vaše hříchy zahalili jeho tvář před vámi, proto neslyší.“** (Izajáš 59:2, Český ekumenický překlad) Tato oddělující přepážka v podobě nepravostí a hříchu se od počátku týkala jak Židů, tak nežidů. RAV ŠA‘UL MI-TARSOS (רַב שְׂאוּל מִתַּרְסוֹס, rav Saul z Tarsu, jenž je v křesťanském světě známý spíše pod označením apoštol Pavel) totiž vysvětlil, že ve vztahu k Bohu platí toto pravidlo: **„Soužení a úzkost padne na každého, kdo působí zlo, předně na Žida, ale i na Řeka; avšak sláva, čest a pokoj čeká každého, kdo působí dobro, předně Žida, ale i Řeka. Bůh nikomu nestrání. Ti, kteří neměli zákon a hřešili, také bez zákona zahynou; ti, kdo znali zákon a hřešili, budou odsouzeni podle zákona. Před Bohem nejsou spravedliví ti, kdo zákon slyší; ospravedlnění budou, kdo zákon svými činy plní.“** (Římanům 2:9-13, Český ekumenický překlad) Z toho vyplývá, že každý, kdo zhřešil tím, že porušil Boží zákon, postavil mezi sebe a Boha **„zed‘, která rozděluje a působí svár“** (Ef. 2:14). Tou zdí v žádném případě není zákon, ale jen a pouze naše vlastní nepravosti a hříchy.

Máme-li být spaseni poté, co jsme zhřešili, pak nepotřebujeme, aby někdo zbořil zákon, který určuje a vždy určovat bude, co hřích je a co není,¹⁰ ale potřebujeme, aby odstranil naše hříchy a tím nás usmířil se svatým Bohem.¹¹ V listě Efezským je poukázáno na to, že tím, kdo toto pro nás udělal, je JEŠUA (יֵשׁוּעַ, „Spása, Spasení, Záchrana“, Ježíš) HA-MAŠIACH (הַמָּשִׁיחַ, doslova „ten Pomazaný“, Mesiáš, Kristus), který za nás prolil svou krev.¹² O něm je psáno: **„V něm je náš mír, on dvojnásobně spojil v jedno, když zbořil zed‘, která rozděluje a působí svár.“** (Ef. 2:14) Tím, že odstranil hřích jak těch, **„kteří neměli zákon“**, tak těch, **„kteří znali zákon“** (Řím. 2:12), poukázal na skutečnost, že není rozdíl v tom, jak přichází ke spasení Žid a jak nežid. Pro oba platí: **„Ale Bůh, bohatý v milosrdenství, z velké lásky, již si nás zamiloval, probudil nás k životu spolu s Kristem, když jsme byli mrtvi pro své hříchy. Milostí jste spaseni!“** (Efezským 2:4-5, Český ekumenický překlad) Spojovacím článkem těch dvou, Žida i nežida, je víra v toto spasení, jak je psáno: **„Milostí tedy jste spaseni skrze víru. Spasení není z vás, je to Boží dar; není z vašich skutků, takže se nikdo nemůže chlubit. Jsme přece jeho dílo, v Kristu Ježíši stvoření k tomu, abychom konali dobré skutky, které nám Bůh připravil.“** (Efezským 2:8-10, Český ekumenický překlad)

Tato víra mimo jiné stojí a padá na tom, abychom poté, co jsme byli milostí spaseni, již nezůstávali **„bez Krista, odloučení od společenství Izraele, bez účasti na smlouvách Božího zaslíbení, bez naděje a bez Boha na světě“** (Efezským 2:12, Český ekumenický překlad). To znamená, že i nadále musíme uznávat platnost Zákona neboli psané Tóry, neboť ta obsahuje jak ony smlouvy Božího zaslíbení, tak Boží micvot, jež jsou ve skutečnosti výčtem všech dobrých skutků, které Bůh připravil pro svůj lid, aby je konal a mohl tak být na základě víry v Ješuu ha-Mašiach ospravedlněn. Podle Písma totiž víra nesmí zůstat pouhou rozumovou záležitostí, ale musí být spojena se skutky. Proto nás JA‘AKOV (יַעֲקֹב, doslova „Patodrž“ neboli „Zachycující patu“, Jakub, označován též jako „bratr Páně“¹³) ve svém

⁸ Viz 3. Mojžíšova (Leviticus) 16:2-17; srovnej Židům 9:7.

⁹ Viz 2. Mojžíšova (Exodus) 35:12; 39:34; 40:21; 4. Mojžíšova (Numeri) 4:5.

¹⁰ Viz 1. list Janův 3:4.

¹¹ Viz Římanům 5:10-11; Koloským 1:21-22.

¹² Viz Efezským 2:13.

¹³ Viz Galatským 1:19.

listě upozorňuje: „**Co je platné, moji bratři, když někdo říká, že má víru, ale přitom nemá skutky? Může ho snad ta víra spasit? ... Stejně tak i víra, není-li spojena se skutky, je sama o sobě mrtvá. ... Což nebyl náš otec Abraham ospravedlněn ze skutků, když položil na oltář svého syna Izáka? Nevidíš, že víra působila spolu s jeho skutky a že ve skutcích došla víra dokonalosti? ... Vidíte, že ze skutků je člověk ospravedlněn, a ne pouze z víry!**“ (Jakub 2:14-24, Český ekumenický překlad)

Zde je nutno zdůraznit, že Tóra nenakládá na nežidy totéž, co na Židy. Když v 1. století občanského letopočtu nastal mezi následovníky učení Ješuy ha-Mašiach spor ohledně toho, co z Tóry mají dodržovat věřící z národů, ujal se slova zmíněný Ja'akov a řekl: „**Proto já soudím, abychom nedělali potíže pohanům, kteří se obracejí k Bohu, ale jen jim napsali, aby se vyhýbali všemu, co přišlo do styku s pohanskou bohoslužbou, aby nežili ve smilstvu, aby nejedli maso zvířat, která nebyla zbavena krve, a aby nepožívali krev. Vždyť Mojžíš má odedávna po městech své kazatele, kteří čtou jeho Zákon v synagógách každou sobotu.**“ (Skutky 15:19-21, Český ekumenický překlad) Tím Ja'akov nechtěl říct, že věřící z národů mají dodržovat z Tóry jen to, co právě vyjmenoval. Z jeho strany se spíše jednalo o jakýsi výčet omezení, jež měla věřícím z národů, kteří se jim podřídí, zaručit, aby mohli vstupovat do synagóg a tam směli naslouchat čtení z psané Tóry. Kazatelé, kteří četli Tóru, obvykle Tóru i vysvětlovali a tím poskytovali posluchačům vedení v tom, jak je možné jednotlivé micvot psané Tóry uplatňovat v každodenním životě. V židovství dodnes převládá názor, že nežidé jsou povinni dodržovat pouhých sedm tzv. noachidských přikázání. Tato přikázání však nelze důsledně zachovávat bez znalosti jak psané, tak ústní Tóry, která upřesňuje způsob zachovávání těchto přikázání.

Jeden ze znalců kabaly (קבלה, KABALA, doslova „přijetí“, původně talmudské označení pro celou ústní Tóru, dnes se tímto výrazem obvykle označuje pouze to z ústní Tóry, co bylo v úzkém kruhu židovských učenců sřeženo jako tajemství) popisuje současný převládající názor v židovství takto: „*Pokyny Tóry jsou určeny jak Židům, tak nežidovským obyvatelům tohoto světa. Nežidovský zákoník nese jméno Noemův podle biblického Noema. Bůh dal Adamovi původně šest přikázání: Zdržíš se modloslužebnictví, nebudeš se rouhat, nezabiješ, nepokradeš, nezczizoložíš, zřídíš soudy. Sedmé přikázání, zakazující požívání částí živého zvířete, dal Bůh později Noemovi. Těchto sedm přikázání tvoří Noemův zákoník, neboť všichni lidé jsou potomci Noemovi. Maimonides říká, že všichni spravedliví lidé, kteří dodržují Noemovy zákony, neboť Bůh si tak přál, budou mít své místo v Příštím světě. ... Talmud říká, že těchto sedm univerzálních zákonů jsou obecnými principy dále rozdělenými do třiceti detailních oddílů. Ty jsou vyjmenované v Encyklopedia Talmudit v apendixu Bnej Noach. Talmud také říká, že nežidovský student, který se pustí do studia Noemova zákoníku, dosáhne stejného statutu jako vrchní kněz, který může vstoupit do nejnvtířnější svatyně Chrámu. Je zcela logické, že pokud jedinec plně dodržuje těchto sedm přikázání, musí mít solidní znalosti, týkající se jejich detailů. Aby mohl nežidovský student ocenit základní principy monotheismu, může studovat kabalistické texty. ... Avšak Talmud varuje před tím, aby se nežidovský student zabýval ostatními částmi Tóry. Tento svůj záměr by měl nejprve konzultovat s rabínskou autoritou a po doporučení studovat pro něj vhodné části Tóry.*“¹⁴

Nyní se ale vraťme zpět k listu Efezským, kde je o Ješuoovi ha-Mašiach mimo jiné napsáno: „**V něm je náš mír, on dvojí spojil v jedno, když zbořil zeď, která rozděluje a působí svár. Svou obětí odstranil zákon ustanovení a předpisů, aby z těch dvou, z žida i pohana, stvořil jednoho nového člověka, a tak nastolil mír.**“ (Efezským 2:14-15, Český ekumenický překlad) Ekumenický překlad se zde společně s některými jinými českými překlady Bible¹⁵ dopouští toho, že se nedrží myšlenkového rozdělení řeckého zápisu, z něhož čerpá. Dokladem toho je, že výše uvedená

¹⁴ DUBOV, N. D. *Vnitřní pouto. Úvod do kabaly*. Praha: Chabad Lubavitch, 2014. ISBN 978-80-905887-0-7. S. 185-186.

¹⁵ Viz například Český studijní překlad, Jeruzalémská bible, Petřů, Žilka.

druhá věta z listu Efezským nezačíná od 15. verše, ale začíná nezvykle již v druhé části 14. verše. Navíc slovo „odstranil“, které ekumenický překlad uvádí ve 14. verši, je překladem řeckého KATARGÉSAS (καταργησας), které se v řeckých předlohách včetně té, jíž se říká latinsky TEXTUS RECEPTUS (doslova „psaný záznam přijatý“), nachází až v 15. verši.

Z toho je zřejmé, že podle myšlenkového rozčlenění řeckého zápisu, z něhož čerpá Český ekumenický překlad, by 14. verš měl znít ve skutečnosti takto: „**V něm je náš mír, on dvojitě spojil v jedno, když zbořil zeď, která rozděluje a působí svár, svou obětí.**“ V takovém případě by věta 14. verše poukazovala na prostou skutečnost, že Ješua svou obětí, doslova však „svým tělem“¹⁶ z masa a krve, spojil dvojitě v jedno, přičemž tím tělem zároveň „zbořil zeď, která rozděluje a působí svár“, což jsou naše hříchy. Rav Ša'ul v jiném svém dopise přirovnal výčet našich hříchů k dlužnímu úpisu. Napsal: „**S Kristem jste byli ve křtu pohřbeni a spolu s ním také vzkříšení vírou v Boha, jenž ho svou mocí vzkřísil z mrtvých. Když jste ještě byli mrtvi ve svých vinách a duchovně neobřezáni, probudil nás k životu spolu s ním a všechny viny nám odpustil. Vymazal dlužní úpis, jehož ustanovení svědčila proti nám, a zcela jej zrušil tím, že jej přibil na kříž.**“ (Koloským 2:12-14, Český ekumenický překlad)

Podívejme se však ještě na to, jak by vypadal 15. verš 2. kapitoly listu Efezským, když bychom do něj vrátili slovo „odstranil“, odkud ho překladatelé ekumenické Bible účelově vyňali. V takovém případě by onen 15. verš o Ješui vypovídal toto: „**Zákon ustanovení a předpisů odstranil, aby z těch dvou, z žida i pohana, stvořil jednoho nového člověka, a tak nastolil mír.**“ Jenže to by byl dost nepřesný překlad toho, co doopravdy máme v řecké předloze. Řecké slovo katargésas je totiž tvarem řeckého slovesa KATARGÓ (καταργω), které může mít tyto významy: „*býti nečinný, zbavití sil, vzdáliti, zmizeti*“,¹⁷ a tak je zřejmé, že je dost podstatný rozdíl mezi tím, když tvrdíme, že někdo „zákon ustanovení a předpisů odstranil“, jak by to v ekumenickém překladu vypadalo po návratu slova „odstranil“, a tím, když řekneme, že někdo „zákon ustanovení a předpisů zbavil sil“ nebo „způsobil jeho nečinnost“, jak by to pro změnu vypadalo v případě, když bychom při překladu brali v úvahu význam řeckého slova katargésas a rovněž to, kým byl rav Ša'ul, který to slovo použil. Rav Ša'ul byl totiž po svém obrácení i nadále „věrný Zákonu“ (Skutky 21:24, Český ekumenický překlad) a snažil se vždy vyhovět jeho požadavkům.¹⁸

Rav Ša'ul rozhodně nezastával názor, že by již byl Zákon neboli psaná Tóra zrušena či odstraněna. I nadále tvrdil, že Zákon je „**sám v sobě svatý a přikázání svaté, spravedlivé a dobré**“ (Římanům 7:12, Český ekumenický překlad). Dosvědčoval „**každému, kdo se dá obřezat, že je zavázán zachovávat celý zákon**“ (Galatským 5:3, Český ekumenický překlad) a tedy nejen psanou Tóru, ale i otcovské zvyky židovského národa, jimiž se zabývá ústní Tóra. Proto dal také obřezat Timotea, o němž se vědělo, že byl synem židovské matky,¹⁹ což je v židovství určující pro to, kdo je od narození považován za Žida. Nebyl to tedy rav Ša'ul, který by učil „**všechny židy, žijící mezi pohany, aby odpadli od Mojžíše: aby přestali obřezávat své syny a žít podle otcovských zvyků**“ (Skutky 21:21, Český ekumenický překlad), ale byli to naopak jeho úhlavní nepřátelé, kteří takovéto a podobné pomluvy o Ša'ulovi rozhlašovali. Je smutné, že se zrovna tyto pomluvy uhnízily v srdcích mnoha věřících z národů a staly se dokonce nedílnou součástí křesťanské věrouky, která ovlivnila mimo jiné i způsob překladu spisů BERIT CHADAŠA (ברית החדשה, doslova „smlouvy obnovené“ či „nové“, tzv. Nového zákona), zvláště pak těch, které napsal rav Ša'ul.

Článek „Zeď Zákona?“ byl na stránkách www.derech.cz uveřejněn dne 15. dubna 2015.

¹⁶ Viz poznámka pod čarou v Českém ekumenickém překladu.

¹⁷ PRACH, V. *Řecko-český slovník*. Praha: Scriptorum, 1993. ISBN 80-85528-22-3. S. 288.

¹⁸ Viz Skutky apoštolské 24:16-17; 25:8.

¹⁹ Viz Skutky apoštolské 16:1-3.